

Internationale wedstrijd 'herdenking burgerslachtoffers van de Eerste Wereldoorlog van en in Ieper'

Context

Jaarlijks komen honderdduizenden bezoekers van over de hele wereld naar Ieper en de Westhoek om de Eerste Wereldoorlog te herdenken. Naast de vele militaire begraafplaatsen zijn er ook talloze monumenten die de gesneuvelde soldaten eren. Tot op heden was er echter weinig aandacht voor de burgerslachtoffers. Het In Flanders Fields Museum stelde de afgelopen jaren een Namenlijst op waarin alle oorlogsslachtoffers, zowel burgers als militairen, zijn opgenomen. Op basis hiervan wil Vredesstad Ieper nu op een waardige en permanente manier de burgerslachtoffers van en in Ieper bij naam en toenaam herdenken. Het gaat momenteel om meer dan 700 kinderen, vrouwen en mannen, en er worden nog steeds nieuwe namen ontdekt.

Opdracht

Vanuit de praktijk van het In Flanders Fields Museum – waar dit vergeten verhaal van burgerslachtoffers reeds lang verteld wordt – groeide het idee om op een subtiele manier de namen van de burgerslachtoffers in het herdenkingslandschap te integreren door ze te koppelen aan een relevante plek in de stad of in het landschap (bijvoorbeeld hun woonplaats of hun plaats van overlijden, zie voorbeelden in bijlage).

De Stad Ieper schrijft hiertoe een opdracht uit voor het ontwikkelen van een concept voor de creatieve realisatie van individuele herdenking van burgerslachtoffers van de Eerste Wereldoorlog in de publieke ruimte. Kunstenaars en creatieve ontwikkelaars worden opgeroepen om een voorstel te formuleren en een prototype te ontwikkelen. De bedoeling is dat het voorstel gemakkelijk reproduceerbaar is voor elk (individueel) slachtoffer, dat het voorstel zowel in stedelijke als landelijke omgeving (zowel in Ieper als in de deelgemeenten) geïntegreerd kan worden, en dat de reproductiekost en plaatsing gesponsord worden via *crowdfunding*: individuen, familie, organisaties of verenigingen kunnen meter of pater van een slachtoffer worden.

Het voorstel kan eender welke vorm aannemen die op subtiele wijze maar toch duidelijk zichtbaar verwerkt wordt in het openbare domein. Er worden geen beperkingen opgelegd qua materialen, vorm of grootte. Het voorstel moet eenvoudig maar sterk zijn in zijn vormgeving, en respecteert het symbolische herdenkingskarakter. Het moet in een oogopslag duidelijk zijn waarover het gaat.

In het voorstel moeten volgende gegevens verwerkt worden (voor zover bekend): voornaam en naam van het slachtoffer, geboorte- en sterfdatum, een woonplaats of verblijfplaats, een hoedanigheid (Ieperling, vluchteling in Ieper, verwond in Ieper), plaats van overlijden.

Volgende criteria zullen gehanteerd worden bij de beoordeling:

- originaliteit: het betreft een origineel concept op maat van deze opdracht in Ieper
- duurzaamheid: het voorstel is weersbestendig, vandalismebestendig, heeft een levensduur van min. 20 jaar, heeft een beperkte nazorg nodig
- reproduceerbaarheid: het voorstel bevat een omschrijving die duidelijk maakt dat het concept reproduceerbaar is in grote aantallen
- betaalbaarheid: max. 150 euro per exemplaar voor de productie (als realistische prijs om via peterschap en crowdfunding te realiseren, ook voor privépersonen)
- herkenbaarheid: het voorstel heeft de sterkte om een visueel ankerpunt te worden
- subtiliteit: het voorstel moet passen bij de context van herdenking
- praktische haalbaarheid: beschrijving van de productie en installatie
- toepasbaarheid in diverse contexten (stedelijk, landelijk; solitair, in groep – zie voorbeelden), het voorstel kan op verschillende locaties ingepast worden

Het voorstel moet beschreven worden in een beknopte tekst van maximaal drie A4 pagina's (exclusief beeldmateriaal zoals foto's, schetsen, illustraties). Het prototype op ware grootte moet in één exemplaar

ingediend worden. Uit de beschrijving moet voldoende duidelijk zijn hoe het voorstel geïntegreerd wordt in verschillende contexten.

De opdracht zal toegewezen worden na beoordeling van de inzendingen door een deskundige jury, samengesteld uit leden van de Commissie Kunst in de Openbare Ruimte van de Stad Ieper en het In Flanders Fields Museum.

Realisatie

Eenmaal het winnende herdenkingsconcept gekend is, kan de uitwerkingsfase beginnen. Die zal langzaam groeien, op het ritme van het aantal peter- en meterschappen. Gestaa zal de blijvende herinnering aan haar burgerslachtoffers subtiel in het Ieperse straatbeeld verschijnen, zodat ze een extra laag binnen de stadsgeschiedenis vormt. Die herdenkingslaag herinnert lokale bewoners aan het lot dat hun stad ooit te beurt viel, en ze creëert bij bezoekers - misschien afkomstig uit plaatsen die ooit ook getroffen werden door oorlogsgeweld - een gevoel van herkenning en solidariteit. Maar tegelijk doorbreekt ze ook het monopolie van een militair herdenkingslandschap. Ze voegt nuance toe en brengt de sporen van een vergeten verhaal in kaart. Op termijn biedt dit traject bijkomende mogelijkheden (stadswandeling, app, uitbreiding naar andere gemeenten of steden ...)

Budget

De vergoeding voor het gekozen ontwerp bedraagt 8.000 euro (incl. btw), inbegrepen alle verdere stappen tot aan de productie. Een duidelijke handleiding voor de verdere reproductie is ook essentieel.

De stad Ieper wordt eigenaar van het ontwerp en verwerft hierdoor het auteursrecht.

De tweede en derde gerangschikte voorstellen ontvangen elk 1.000 euro.

Timing

Deze oproep wordt bekend gemaakt vanaf eind juni 2020.

De uiterste datum voor het indienen van een voorstel en prototype is 14 oktober 2020.

De werkzaamheden van de jury vinden plaats in oktober 2020.

De laureaat wordt bekend gemaakt aan de vooravond van 11 november 2020.

Wijze van indiening

Iedereen die meerderjarig is kan een voorstel en prototype indienen. Het aantal voorstellen per persoon (incl. varianten) is beperkt tot maximum drie.

Inzendingen kunnen op papier en digitaal gebeuren samen met het bezorgen van het prototype.

De inzendingen worden afgegeven of per post bezorgd aan: In Flanders Fields Museum Ieper, t.a.v. Pieter Trogh, Sint-Maartensplein 3, B-8900 Ieper (pieter.trogh@ieper.be) ten laatste op 14 oktober 2020.

Bijlage: voorbeelden van burgerslachtoffers ter inspiratie

Inhoudelijk wordt dit herdenkingsproject aangestuurd vanuit de Namenlijst van het In Flanders Fields Museum (raadpleegbaar via de website www.inflandersfields.be), waarin de burgerslachtoffers van en in leper zijn in opgenomen, in zoverre ze geïdentificeerd werden. Dit project streeft ernaar de verhalen – of een verwijzing daarnaar – via een herdenkingsconcept in het stadsweefsel te integreren op een plek die relevant is voor het slachtoffer: dat kan hun woonplaats zijn, maar ook hun plaats van overlijden of van verwonding. De keuze van de locatie zal in de eerste plaats bepaald worden door IFFM. Voor sommige slachtoffers is meer informatie voor handen dan voor andere. Zo kunnen meerdere plekken in aanmerking komen, en meerdere personen kunnen eveneens met één plek verbonden zijn. Hieronder volgen enkele voorbeelden van burgerslachtoffers waarmee men aan de slag kan.

De familie Cailliau

De familie Cailliau woonde voor en tijdens de oorlog in de Dikkebusseweg 122 (toenmalige nummering), te leper. Op 17 december 1914 viel een granaat op het huis waarbij zeven mensen om het leven kwamen:

- August Arthur Cailliau (° 28/4/1863, Vlamertinge; groenteteler)
- Marguerite Magdalena Cailliau (° 3/11/1892, leper)
- Emile Joseph Cailliau (° 29/3/1901, leper)
- Prosper Isidoor Cailliau (° 15/8/1887, leper)
- Rachel Celina Cailliau (° 21/12/1902, leper)
- Bertha Maria Ludovica Cailliau (° 13/11/1905, leper)
- Joanna Yvonne Simone Cailliau (° 19/5/1912, leper)

Louis KERRINCKX

Timmerman Louis Kerrinckx werd geboren in leper geboren op 4 augustus 1888. Hij woonde in de Korte Torhoutstraat 37, en kwam om het leven op 20 april 1915 bij een granaatinslag op het Kasselrijgebouw, Grote Markt, leper.

Eveline Crispine ALLEMAN

Woonde in Wijtschate toen de oorlog uitbrak. Toen het oorlogsgeweld de streek bereikte, moest ze vluchten naar leper. Ze verbleef in het huis van Abdon Moreau, Rijselstraat 170, waar ze op 15 april 1915 om het leven kwam door een granaatinslag.

Maria Vanassche en haar kinderen

Maria Vanassche (° 17/12/1877, leper), woonde met haar man, Jules Laseure, en hun vijf kinderen in de Korte Torhoutstraat 45. Tijdens de beschietingen van leper hadden ze hun intrek genomen in het huis van de gevluchte dokter Dieryck aan het Genthof, D'Hondtstraat 21. Op 3 december 1914 kwam een granaat op de woning terecht, die een einde maakte aan het leven van Maria en twee van haar kinderen: Evrard Laseure (° 17/12/1905, leper) en Antonia Laseure (° 6/10/1910, leper).

Irma Maria Parmentier

Werd geboren in Passendale, waar ze woonde in de Statiestraat 1 toen de oorlog uitbrak. In oktober 1914 vluchtte ze naar leper, waar ze onderdak vond in de 'Basse Ville 4', bij de Diksmuidepoort (gelegen op kruispunt van de Diksmuidestraat met de Wieltjesgracht (links de Lage- en rechts de Hoge Wieltjesgracht).

Irma was een van de slachtoffers van de tyfusepidemie die in de winter van 1914-1915 lelijk huishield in de Westhoek. Ze werd op 5 maart 1915 gehospitaliseerd in het burgerlijk ziekenhuis (gevestigd in het toenmalige en huidige Heilig Hartgesticht, langs de Poperingseweg). Vandaar werd ze geëvacueerd naar Saint-Omer (Pas-de-Calais, Frankrijk) waar ze op 16 maart 1915 overleed.

Café In den Ouden Wachte

Voor de oorlog was in de Ieperse Menenpoort, genesteld in de doorgangsweg tussen de stadswallen, het café 'In den Ouden Wachte' gevestigd. Op 22 april 1915, toen de Duitse artillerie Ieper zwaar onder vuur legde, zochten een vijftigtal mensen, zowel Ieperlingen als vluchtelingen in Ieper, dekking in de kelders van het café. Twee zware granaten legden het gebouw in puin, 25 burgers vonden er de dood. Na de oorlog werd op deze locatie de beroemde Menenpoort gebouwd, het zwaargewicht van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog in Ieper (en in België).

Enkele namen van de slachtoffers:

- Edouard Van den Bril (° 31/12/1876, Lille bij Antwerpen)
- Jerome Gryson (° 25/7/1889, Moorslede)
 - o Woonachtig te Zonnebeke, vanaf oktober 1914 als vluchteling in Ieper verblijvende
- Arthur Hoornaert (° 29/9/1880, Elverdinge)
 - o Ieperling, woonachtig Lange Torhoutstraat 29, op 22 april 1915 gevlucht naar de kelders van de Oude Wachte.
- Julie Witterbecq (° 26/11/1902)
 - o Ieperling
- ...

➔ 25 slachtoffers, waarvan 21 bij naam geïdentificeerd.

Emma Maria Lebbe

Geboren in Westrozebeke, woonachtig in Elverdinge, op de hoeve van Emeric Lelieur (huidige Warandehof of Rabarberhoeve, Elzendammestraat 10, Elverdinge). Op 8 augustus 1916 zat ze op de binnenkoer de post te lezen als plots een granaat insloeg die haar om het leven bracht.